

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

Pr Heljo Pikhof
Sotsiaalkomisjon
Riigikogu
sotsiaalkomisjon@riigikogu.ee

Teie:
Meie: 11.08.2014 nr 20

Eesti Puuetega Inimeste Koja arvamus töövõimetoetuse seaduse kohta (678 SE)

Lugupeetud proua Pikhof

Eesti Puuetega Inimeste Koda (*edasipidi EPIKoda*) koos liikmesorganisatsioonidega on põhjalikult tutvunud Riigikogu menetluses oleva töövõimetoetuse seaduse eelnõuga (678 SE). EPIKoja võrgustikku kuulub 46 liikmesorganisatsiooni üle terve Eesti. Menetluses olev eelnõu on tekitanud laialdast arutelu, mille tulemusel saab väita, et töövõimetoetuse reformi eesmärkide suhtes ollakse toetaval seisukohal ning mõistetakse vajadust olemasolevat süsteemi reformida. Kuigi mõistetakse reformi vajalikkust ning ollakse päri vajadusega olukorda muuta, valitseb sihtgrupi hulgas teadmatust ja ebakindlus tuleviku ees. Esitatud seaduse eelnõu ei anna vastuseid mitmetele olulistele küsimustele ning eelnõuga kaasas olevad rakendusaktide kavandid on poolikud.

Reformi edukaks käivitumiseks on vajalik, et lisaks töövõimetoetusele ja tööturumeetmetele oleksid õigeaegselt ja vajalikus mahus kättesaadavad töötamist ja toimetulekut toetavad teenused, abivahendid, rehabilitatsioon, taastusravi, sotsiaalteenused jne. Lisaks on vaja panustada oluliselt enam tervisekahjustusega isikute hariduse edendamisse ning kättesaadavuse tagamisse moel, mis võimaldab kasutada kõigi tervisekahjustusega isikute potentsiaali. Üheks olulisimaks kohaks reformi edukal käivitamisel on tööandjate teadlikkuse tõstmine, nii töötamist toetavatest meetmetest kui tervisekahjustusega inimeste vajadustest ning võimalikest takistustest, kuid ka motivatsiooni tõstmine palgata tervisekahjustusega inimesi. Lisaks on vaja kaotada erinevates seadustes olevad vasturääkivused ning viia erinevad sätted kooskõlla moel, mis toetavad reformi eesmärkide saavutamist. Ilma eelnimetatud eelduste täitmiseta ei ole võimalik saavutada reformi eesmärke.

Teeme eelnõule järgmised märkused ja muudatusettepanekud:

1. § 5 lg 4 kohaselt kehtestab töövõime hindamise tingimused sotsiaalminister määrusega.

Seletuskirjas on töövõime hindamise kohta ainult kirjas, et tingimused kehtestab minister. Eelnõuga kaasas olev määruse mustand samuti ei anna selgust, kuidas hindamine hakkab toimuma. Kuna töövõime hindamine on eelnõu üheks kandvaks alustalaks, siis ei ole võimalik seadust vastu võtta enne kui on selge, kuidas täpselt hakkab hindamine toimuma ning kui vastava küsimustik on usaldusväärset ja puudespetsiifiliselt testitud.

Esitatud töövõimetoetuse seaduse eelnõust jääb selgusetuks, kuidas hinnatakse ja missuguseks kujuneb toetuse suurus praeguse süsteemi järgi hinnatava 90- ja 100-%lise töövõimetuse puhul (näiteks sügava nägemispuude jm sügava puude puhul). Oluline on, et ka väga suurte puudest tingitud erivajadustega inimeste jaoks oleksid loodud võimalused (sh kaitstud töö) ja toetataks nende motivatsiooni töötada. Seejuures on oluline maksimaalse töövõimetoetuse tagamine ka töötamise korral.

Ettepanek: Lisada eelnõu juurde töövõime hindamist käsitleva määruse tekst, mis võimaldab aru saada planeeritavast hindamisest.

2. § 6 lg 3 ja lg 4 - *Töövõime hindamise taotluse esitanud inimene peab olema kolme kuu jooksul enne nimetatud taotluse esitamist käinud perearsti, teda põhiliselt raviva eriarsti või tervishoiuarsti (edaspidi arst) vastuvõtul.*

Ettepanek: „Töövõime hindamise taotluse esitanud inimene peab olema **kuue** kuu jooksul enne nimetatud taotluse esitamist käinud perearsti ...“

Põhjus: soovime pikendada kohustuslikku arsti või eriarsti juures käimise perioodi enne töövõime hindamise taotlemist kuni 6 kuuni praeguselt kolmelt kuult. Arvestades asjaolu, et Eestis on järjekorrad eriarsti vastuvõtule kohati väga pikad (pikemad kui 3 kuud), siis ei pruugi eriarsti juurde saada aega kolm kuud enne taotluse esitamist. Iga töövõime hindamise taotleja ei pruugi olla teadlik asjaolust, et eriarsti vastuvõtule saamiseks on vaja registreeruda vähemalt pool aastat varem, et oleks võimalik täita esitatud nõudmist käia arstil kolme kuu jooksul enne taotluse esitamist. Lisaks kätkeb siin oht, et kui taotleja ei ole viimase kolme kuu jooksul eriarsti juures käinud ning Töötukassa annab inimesele tähtaja, mille jooksul peab visiit toimuma, ei pruugi inimene nõutud ajaks visiidi aega saada. Kahjuks ei selgu eelnõu seletuskirjast, mis juhtub kui isik ei saa eriarsti aega nõutud tähtajaks sõltumatult oma tahtest ja kui pikaks võib sellistel juhtudel töövõime hindamise periood venida. Märkimist väärib, et mitmete tervisekahjustuste või funktsioonihäirete korral ei ole vaja aastaid eriarsti juures käia.

Liiga lühike kohustuslik arsti juures käimise periood viib olukorrani, kus ilma otsese vajaduseta meditsiinilise sekkumise ja uue hindamise järele, tehakse nn „tühje“ visiite, millega suureneb koormus nii meditsiinisüsteemile kui ka isikule. Paljude puudega inimeste jaoks aga tähendab see vajadust leida abistaja (isiklik abistaja, tugisik, hooldaja, sotsiaaltöötaja, pereliige jne), kes on nõus arsti visiidi korraldama, viibima arsti visiidi juures või tuleb näiteks tellida viipekeele tõlketeenus, sotsiaal- või invatransporditeenus. Kahjuks kohalike omavalitsuste võimekus eelpool nimetatud teenuseid pakkuda on piiratud ning inimesest sõltumatult ei pruugi olla võimalik arsti juurde visiiti teha nõutud ajal. Perioodi pikendamine võimaldab vajadusel paindlikkust ning tagab riigi, kohalike omavalitsuste ja inimeste ressursside mõistlikuma kasutamise.

3. § 7 lg 3 „*Kui olemasolevate andmete põhjal ei ole võimalik inimese töövõimet hinnata, on töötukassal õigus suunata inimene tema töövõime kohta arvamuse saamiseks käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tervishoiuteenuse osutaja vastuvõtule ...*“

Selgitus: eelnõu kohaselt võib Töötukassa spetsialist suunata inimese töövõime täiendavaks hindamiseks tervishoiuteenuse osutaja vastuvõtule. Kahjuks ei selgu seletuskirjast, kuidas toimub sellisel juhul täiendava hindamisega seotud kulude katmine, nt kui inimene vajab hindamise läbiviimiseks viipekeele tõlgi teenust, täiendavat invatransporti või mõnda muud toetavat teenust. Oleme seisukohal, et vajalike tugiteenuste eest tasumist ei saa panna isiku enda kohustuseks, sest tegemist on Töötukassa poolt hindamisele suunamisega, mitte inimese vaba tahtega. Täiendava hindamisega kaasnevate kohustuse lisamine kohalikele omavalitsustele võib samas viia olukorrani, kus inimesel jääb hindamisele minemata, võttes arvesse omavalitsuste tegelikku võimekust teenuste eest tasumiseks. Kui Töötukassa suunab inimese täiendavale hindamisele, on neil ka kohustus võtta üle tasu maksmine vajalike tugiteenuste eest.

Ettepanek: täiendada seletuskirja selgitustega, kes ja millisel alusel on kohustatud tasuma täiendava hindamisega seotud tugiteenuste eest.

4. § 10 „*Tõend osalise või puuduva töövõime kohta. Töötukassa teeb andmed inimese osalise või puuduva töövõime kohta kättesaadavaks elektrooniliselt või väljastab talle soovi korral vastava dokumendi.*“

Selgitus: isiku soovi korral väljastatakse talle vastav dokument, mis võimaldab tõestada näiteks õigust mõnele soodustusele. Kahjuks on seletuskirjas jäetud selgitamata, millise dokumendiga on tegemist, st milline informatsioon kantakse dokumendile, milline on formaat jne.

Ettepanek: lisada seletuskirja uue väljastatava dokumendi kohta käiv informatsioon.

5. §13 lg 3 „*Kui osalise või puuduva töövõimega inimese sissetulek töövõimetoetuse maksmise kuule eelnenud kalendrikuul ületab 60-kordset kehtivat päevamäära ...*“

Esitame siinkohal 2 alternatiivset parandusettepanekut. Kui järgnevalt menetlusse tulevate seadustega (SHS ja TTTS) luuakse eeldused toimetulekuks vajalike teenusete osutamiseks ja tagatakse vajalike teenuste kättesaadavus, võib töövõimetoetust hakata vähendama alates 949 eurost, ehk 90-kordsest päevamäärast. Kui aga toimetulekut toetavad teenused ei ole tagatud olenemata abivajaja elukohast, töövõime toetust vähendada ei tohi, olenemata kui suur on teiselt teenitav tulu.

Ettepanek 1: asendada sõna „ületab 60-kordset kehtivat päevamäära“ sõnadega „**ületab 90-kordset kehtivat päevamäära**“.

Selgitus: eelnõu kohaselt hakatakse töövõime toetust vähendama hetkest, kui inimene teenib kuus brutopalka 641 eurot. Töövõime kaoga inimestel kaasnevad tööl käimisega tihti suured vaimsed ja füüsilised pingutused ning rahalised tervisekahjustusest tingitud lisakulutused. Töövõimetoetuse eesmärgiks on tagada isikule sissetulek, mida suures osas kasutatakse tööl käimisega seotud kulude ja tervisekahjustusest tulenevate kulude katmiseks. Praeguse eelnõuga sätestatud vähendamise piir on pandud liiga madalale. See võib tekitada olukorra, kus isikul puudub selge motivatsioon rohkem pingutada ning riigil jääb saamata maksutulud. Lisaks annab see negatiivse sõnumi, et toetatakse vaid madalapalgalist tööd tegeva puudega inimese töövõimet. Meie ettepanek on seostada vähendamise piir keskmise palgaga, mis Statistikaameti andmetel oli 2013. aastal 949 eurot kuus. Peame oluliseks tõsta toetuse vähendamise piiri 60-kordselt päevamääralt 90-le, kuna täna pannakse paika määr, mida tegelikult hakatakse maksma kõige varasemalt alates 01.07.2015. Seega toetuse saajate tegelik ostujõud on täna võrreldes aastaga 2016 erinev, st sama raha eest saab vähem kaupu või teenuseid tarbida ning toimetulek jääb kriitiliselt madalale tasemele.

Ettepanek 2: töövõimetoetust ei vähendata.

Selgitus: tööturul osalemisega kaasnevad paljudel puudega inimestel täiendavad lisakulud, mida puueteta inimesel ei ole, ehk puudest tulenevad lisakulud (transpordile, isiklikule abistajale, tugiisikule, viipekeele tõlketeenusele). Avatud tööturul osalemine võrdselt kõigi

inimestega eeldab, et lisaks töötamisega seotud kuludele tuleb järjepidevalt tegeleda oma tervise säilitamisega ning vajatakse erinevaid tervist taastavaid ja säilitavaid teenuseid, mis praegu ei ole piisavas mahus kättesaadavad. Seni, kuni vajalikud teenused ei ole tagatud, ei ole toetuse vähendamine põhjendatud.

6. § 13 lg 5“ *Kui osalise või puuduva töövõimega inimese sissetulek töövõimetoetuse maksmise kuule eelnenud kalendrikuul ületab 60-kordset kehtivat päevamäära, arvutatakse toetuse suurus ümber, vähendades tema toetust toetuse maksmise kuu eest summa võrra, mis on pool tema sissetuleku ja 60-kordse päevamäära vahest“.*

Ettepanek: sõnastada seaduse tasandil erisused, millal võib ühes kuus teenitav sisetulek ületada kehtestatud piirmäära, mis meie ettepaneku kuhaselt on 90-kordne päevamäär.

Selgitus: Kui inimene siirdub korralisele puhkusele, makstakse koos töötasuga välja ka puhkusetasu. Seega ületatakse suure tõenäosusega kehtestatud piir ning järgmisel kuul on töövõimetoetus ümber vaadatud või ei ole inimesel üldse õigust töövõimetoetusele. Seega inimene ei saa töövõimetust puhkuseperioodi eest, kuigi kui ta teeniks sama raha järgmisel kuul palgana, oleks ta kvalifitseerunud toetusele. Antud juhul on tegemist ebaõiglase olukorraga, mis seab inimese nõrgemasse positsiooni. Lahendamata on ka olukorrad, kus inimene täidab tööülesandeid pikema perioodi jooksul ning töötasu makstakse välja peale töö teostamist näiteks kord aastas. Seega on inimesel ühes kuus suurem tõine sissetulek, aga kõigil teistel kuudel sissetulek puudub.

7. § 16 lg 1 “ *Töövõimetoetus määratakse inimesele, kes vastab käesolevas seaduses sätestatud tingimustele, töövõimetoetuse taotluse esitamise päevast kuni töövõime hindamise otsuse kehtivuse lõpuni“*

Ettepanek: asendada sõna „... töövõimetoetus ...“ sõnaga „... töövõime hindamise ...“

Selgitus: käesoleva sõnastuse kohaselt määratakse töövõime toetus sellest hetkest, kui inimene esitab töövõimetoetuse taotluse. Toetuse saamise eelduseks on töövõime hindamine ning otsus kas osalise töövõime või töövõime puudumise kohta. Kui inimesele määratakse töövõime hinnang sellest hetkest kui inimene esitab vastavasisulise taotluse, on mõistlik rakendada sama aega ka toetuse maksmise kohta, st määrata toetus samast ajast kui inimene esitas taotluse hindamise ja toetuse kohta. Kui tehakse otsus osalise või puuduva töövõime kohta, siis on igati loogiline, et samast hetkest hakatakse ka toetust maksma, mitte hiljem. Praeguse eelnõu

kohaselt on Töötukassal aega langetada otsus töövõime kohta 30 tööpäeva jooksu, millele lisandub kümne tööpäeva töövõimetoetuse määramise kohta. Seega jääb igal juhul vahele minimaalselt kümne tööpäeva pikkune periood, kus inimesele on juba määratud kehtiv töövõime puudumine või osaline töövõime, kuid toetust selle perioodi eest ei maksta. Kui peaks aga juhtuma, et inimesel on toetuse saamiseks vajalikest dokumentidest mõni puudu, venib periood, kui toetust ei maksta, veel pikemaks. Nimetatud muudatus on sihtgrupi huvides, sest olenemata kui pikaks tegelikkuses kujuneb toetuse avalduse menetlemine, on inimesele tagasiulatavalt sissetulek tagatud.

8. § 18 lg 1 ja § 19 lg 1 „Töötuna arvel olevale osalise töövõimega inimesele peatatakse või lõpetatakse töövõimetoetuse maksmine, kui ta ei täida mõjuva põhjuseta töötule pandud kohustust tulla talle määratud ajal töötukassasse vastuvõtule, või ei täida tööotsimiskava või keeldub sobivast tööst“.

Selgitus: nimetatud paragrahvi kohaselt hakatakse inimest karistama, kui ta ei täida mõjuva põhjuseta aktiivsuse nõudeid, st toetuse maksmine peatatakse kas 10 või 30 päevaks. Et osalise töövõimega inimene saaks täita talle pandud aktiivsuskohustust on vajalik tagada, et inimesest mitteolenevad asjaolud on kõrvaldatud. Näiteks, kui inimesel ei ole võimalik kasutada talle vajalikku ühistransporti või invatransporti, kui ei ole kättesaadav isikliku abistaja või tugiisiku teenus jne, ei saa eeldada, et inimene saaks täita talle esitatavaid nõudmisi, sest need ei olene temast endast. Seega palume mõjuvate põhjuste loetelu täiendada ja lisada inimesest mittesõltuv põhjus. Aktiivsuse nõude täitmise takistus võib sõltuda näiteks kohaliku omavalitsuse piiratud võimekusest oma kodanikku abistada lähtuvalt seadustest. Seaduse eesmärgiks ei saa olla inimeste hirmutamine ja karistamine, vaid raskustes olevate inimeste abistamine ja motiveerimine.

Ettepanek: Oleme seisukohal, et enne toetuse vähendamist või toetuse peatamist peab Töötukassal olema kohustus välja selgitada, miks inimene ei täida aktiivsuskohustust ning vastav säte tuleb ka seadusesse kirjutada. Toetuse vähendamine 10 kalendripäevaks toimub peale Töötukassa poolset asjaolude väljaselgitamist ning kui isik pole 3 korral ilmunud töötukassasse vastuvõtule või keeldunud 3 korral mõjuva põhjuseta sobivast tööst.

9. Seaduse eelnõud ei tohi jõustada kiirustades, seega teeme ettepanek seaduse jõustumise aeg edasi lükata 1. aasta võrra, ehk 01.07.2016.

Täiendav ettepanek:

1. Töötukassa pakub mitmeid teenuseid puudega inimeste töölkäimise soodustamiseks (abistamine tööintervjuul, tööruumide ja -vahendite kohandamine, tööks vajaliku tehnilise abivahendi tasuta rent, tugiisikuga töötamine, tööandjale tööturukoolituse kulu hüvitamine, palgatoetus, sotsiaalmaksusoodustus), kuid kahjuks ei toeta ükski meede otseselt töölkäimisega seotud puudest tulenevate täiendavate kulude katmist. Tööl käimisega kaasnevad tihti aga puudest tulenevad suured lisakulud liikumis-, nägemis-, kuulmis- jt puudega inimestel, mis võivad kohati ületada isegi tööga teenitava tulu suuruse. Puudega inimeste töötamise soodustamiseks on vajalik **lisada Töötukassa poolt pakutavate tööturuteenuste hulka täiendav juhtumipõhine meede puudega inimeste töölkäimise toetamiseks (töölkäimise toetus – näiteks transpordi, viiepeele, kirjutustõlkele, isikliku abistaja ja tugijõu teenuse kompenseerimiseks).**

Koostöös Ametiühingute Keskliiduga palume nimetatud muudatustele lisaks Riigikogu sotsiaalkomisjonil kaaluda, kas seaduse rakendusosas lahendada ka teised olulised reformiga kaasnevad küsimused, või tuleb selleks algatada muid õigusakte:

Ennetustegevus

- Tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse seaduse (TÕKS) vastuvõtmine enne TvTS jõustumist
- Erisoodustusmaksu kaotamine tööandja poolt töötajate hüvanguks tehtud tervisekuludelt
- Kvaliteetne taastusravi tagamine terviserikete korral
- Töötuskindlustushüvitise perioodi ajutine pikendamine suure tööpuuduse perioodidel
- Riiklike tervisekäitumise kampaaniate mahu suurendamine

Muutused reformipaketis

- Hindamismetoodika kokkuleppimine ja testimine enne seaduse vastuvõtmist
- Vastavalt tööturu olukorrale anda juhtumikorraldajale õigus pikendada aktiivsuskohustuse täitmise perioodi kuni ühe aastani
- Siduva ajakava esitamine e-tervise, Töötukassa ja SKAIS 2 infosüsteemide andmekvaliteedi ja infoliikumise tagamiseks
- Üheüksüsteemi juurutamine
- Töötukassale reformiga pandavate hindamiskulude hüvitamine riigi keskvalitsuse eelarvest

Toetavate sotsiaalteenuste parandamine

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

- Kohalikele omavalitsustele tuleb tagada piisav rahastus ja selge motivatsioon kvaliteetsete sotsiaalteenuste pakkumiseks koostöös ja omavalitsuste piiride üleselt: transport, viipekeele tõlk, tugiisiku ja isikliku abistaja teenus
- Töökäimisega kaasnevate puudest tulenevate katmine juhtumipõhiselt Töötukassa eelarveste
- Kaitstud töö ja toetatud töö arendamine Töötukassa ja kohalike omavalitsuste kootöös kõigile sihtgruppidele sarnaselt psüühiliste erivajadustega inimestega
- Omastehooldajate probleemide lahendamine

Tööandjate motivatsioonipaket

- Mainekampaaniate rahastamine osalise töövõimega isikuid töölevõtnud tööandjate tunnustamiseks
- Olemasolevate tööandjatele mõeldud soodustuste ja meetmete tõhusam tutvustamine
- Töökohtade loomise toetused maapiirkondades EAS-i ja Töötukassa koostöös
- Euroopa struktuurifondide raha kasutamisel eelistada reformi raames seatud eesmärkide täitjaid
- Töökollektiivide kohanduskoolituste tasumine Töötukassa vahenditest

Muudatused kehtivas töölepinguseaduses

- Tööandja kohustus kohandada töökohta vastavalt töötaja muutunud tervisele
- Positiivse diskrimineerimise lubamine muude võrdsete eelduste korral
- Vasutuse reguleerimine tervisekahjustusega töötajate palkamisel
- Paindlike töövormide soodustamine

Eelnõu vastuvõtmise ajaks palume välja töötada puudespetsiifilisi vajadusi arvestav jätkusuutlik ja paindlik tugisüsteemi rakenduskava, arvestades reaalseid võimalusi ka pärast 2020. aastat.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Haukanõmm

Eesti Puuetega Inimeste Koja juhatuse esimees

EESTI PUUETEGA INIMESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE